

І. Ю. Підоричева,
кандидат економічних наук,
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Донецьк

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні, всупереч численним твердженням представників влади про необхідність реалізації інноваційної моделі розвитку, так і не створено ефективного фінансового забезпечення та відповідного організаційно-економічного супроводження інноваційних процесів. Серйозною проблемою досі є невідповідність декларацій, нормативної практики реальній політиці держави по відношенню до інноваційної сфери. Чимало правових документів, визначаючи основні напрями майбутніх реформ, так і залишаються на концептуальному рівні, з невизначеними практичними заходами у сфері політики щодо їх реалізації. Вочевидь, що подальша неурегульованість цих питань може призвести до незворотних процесів консервації застарілої структури національного виробництва. Разом із тим цілеспрямовані та послідовні зусилля уряду щодо розбудови сприятливого конкурентного ринкового середовища та відповідного мотиваційного поля для здійснення підприємствами інноваційної діяльності сприятимуть диверсифікації структури промисловості, стимулюванню конкуренції, створенню високотехнологічних, а отже, високооплачуваних робочих місць.

Наразі опубліковано значну кількість робіт, присвячених інноваційній економіці та питанням управління інноваційним розвитком держави та її регіонів. Зокрема, фахівці Інституту економіки промисловості НАН України проводять системні дослідження, спрямовані на вирішення актуальних проблем деіндустріалізації національної промисловості [1-4], модернізації та структурної трансформації економіки у площині державного та регіонального рівнів [5].

Ключові суперечності, цілі та механізми ефективного розвитку вітчизняної промисловості через призму фінансово-інвестиційних, інноваційно-технологічних, організаційно-виробничих, кадрових та екологічних проблем висвітлені у колективній праці фахівців Інституту економіки та прогнозування НАН України та вчених інших наукових установ [6]. Окремі питання щодо стратегічних інноваційних орієнтирів соціально-економічного розвитку України, нових тенденцій та особливостей в управління інноваціями на рівні держави та її регіонів розглядаються у роботах [7-12].

Проте ряд надважливих питань все ще залишаються відкритими, серед них – і незадовільний

рівень фінансового забезпечення наукової сфери та інноваційних процесів у вітчизняній промисловості, і недосконалість організаційно-економічного супроводження інноваційних процесів, що складає загрозу національній безпеці нашої держави. Виходячи з цього, сформульовано *мету даної статті*, яка полягає в аналізі стану фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні, наданні пропозицій з реформування діючої системи фінансування та удосконалення її відповідних механізмів, а також у визначенні основних недоліків зміненої організаційної структури управління інноваціями після проведення адміністративної реформи останніх місяців і виробленні першочергових заходів щодо їх усунення.

В Україні на даний час відсутня ефективна фінансова система підтримки науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). Хоча загальновідомо, що драйвером інновацій виступають саме наукові дослідження і розробки, а витрати на їх проведення – це ключовий показник, який використовується в усьому світі для моніторингу надходжень до наукової сфери. Інтенсивність цих надходжень для країни визначається загальними внутрішніми витратами на НДДКР, вираженими у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП).

Відповідно до статті 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [13], одним із основних важелів здійснення державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є *бюджетне фінансування*, рівень якого має складати не менше 1,7% ВВП. Втім по факту показник інтенсивності витрат на НДДКР (наукоємності ВВП) показує незмінну тенденцію до зниження упродовж останнього десятиліття при незначних підвищеннях в окремі роки (рис. 1). Протягом 2007-2013 років фінансування НДДКР взагалі не досягало порогового значення (понад 0,9% ВВП), починаючи з якого наука може істотно впливати на розвиток економіки.

Така ситуація не відповідає практиці розвинених країн, де на проведення НДДКР спрямовуються значні фінансові ресурси, у тому числі за рахунок коштів бізнес-структур. Та це й не дивно, оскільки, чим вище рівень наукоємності ВВП, тим меншою є вразливість економіки від коливань на світових ринках сировини, й тим більш значуще місце

займає країна у світовій спільності. У Японії, зокрема, загальні внутрішні витрати на НДДКР складають 3,25% ВВП, у США – 2,67%, у середньому по ЄС-28 вони дорівнюють 2,06% ВВП (рис. 2). У

Китаї за період 2002-2011 рр. цей показник демонстрував незмінне зростання та збільшився у підсумку на 0,77%, досягнувши у 2011 р. позначки 1,84% ВВП [22].

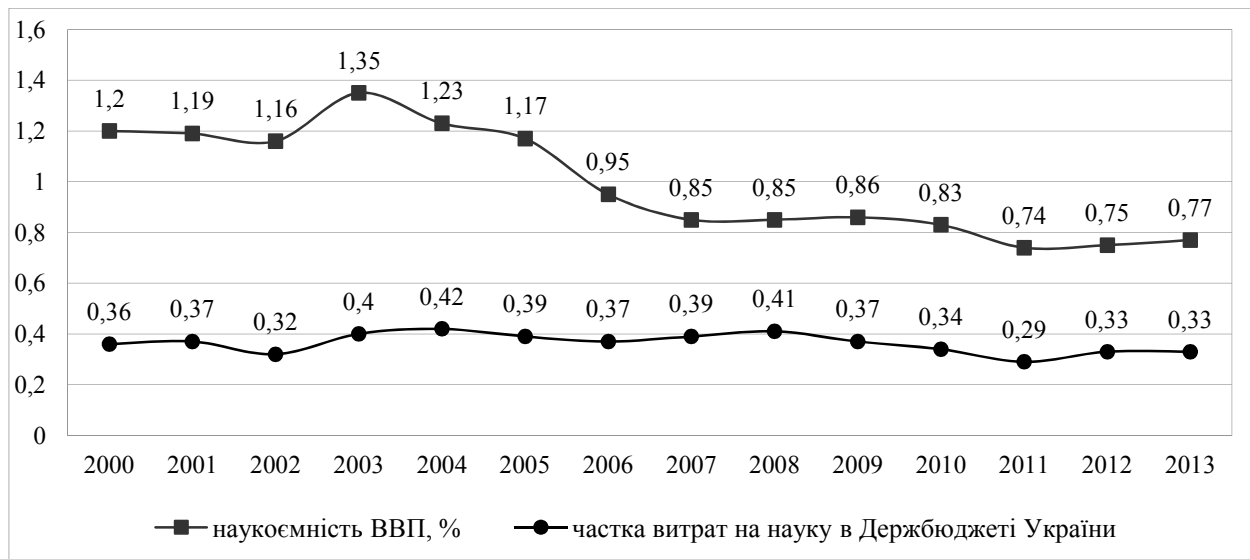

Рис. 1. Динаміка наукоємності валового внутрішнього продукту України *

* Побудовано за: [14; 15, с. 77; 16, с. 72; 17, с. 95; 18, с. 89; 19, с. 67; 20, с. 81; 21, с.30].

Серед країн-членів ЄС найвища інтенсивність надходжень до сфери НДДКР у 2012 р. була зафіксована у Фінляндії (3,55%), Швеції (3,41%), Данії (2,99%) та Німеччині (2,92%). У десяти країнах наукоємність ВВП була менше 1,00%, разом із Грецією це держави, які приєдналися до ЄС у 2004 і в наступні роки, хоча, слід зазначити, що у Словенії та Естонії інтенсивність наукових витрат була вище середнього показника по ЄС-28 – 2,80% і 2,18% відповідно, а у Чеській Республіці (1,88%) та Угорщині (1,30%) – вище 1,00% (див. рис. 2).

Уявлення про величину витрат на НДДКР у розвинених країнах можна отримати, наприклад, із загального обсягу фінансування Оксфордського університету, який складає 1 млрд фунтів стерлінгів, з них на науку спрямовується 409 млн фунтів стерлінгів [23, с. 29], що рівнозначно 8,6 млрд грн В Україні загальний обсяг фінансування науки за рахунок усіх джерел дорівнює 10,6 млрд грн, з них на держбюджет припадає лише 4,7 млрд грн [15, с. 77]. Тобто виходить, що державні витрати на науку в Україні майже в два рази менше обсягів фінансування науки одного провідного університету Європи.

Що стосується обсягів витрат приватного сектору на НДДКР, можна навести такий показовий приклад компанії Google, яка витрачає на НДДКР у сфері інформаційних і комунікаційних технологій близько 2 млрд євро [15, с. 7], що адекватно 33,4 млрд грн, а це в десятки разів більше фінансування

всієї науки в Україні за рахунок коштів вітчизняних замовників (2,4 млрд грн) [15, с. 77].

Визнаючи проблеми з фінансуванням науки, Кабінет Міністрів України (КМУ) у жовтні 2012 р. затвердив Концепцію реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю [24], метою якої є підвищення ефективності державного фінансування НДДКР та управління науковою і науково-технічною діяльністю. Концепцією передбачено суттєво підвищити рівень програмно-цільового фінансування науки, а також створити умови для залучення приватних інвестицій на проведення НДДКР. У цьому зв'язку необхідно чітко визначити такі принципи положення:

за рахунок базового фінансування мають фінансуватися, насамперед, фундаментальні дослідження для створення нових наукових шкіл, поповнення результатів НДДКР, одержаних ще у радянські часи, які вже себе вичерпали, а також розвиватися наукова інфраструктура установ, у яких проводяться наукові та науково-технічні роботи;

програмно-цільове фінансування потрібно надавати у рамках виконання державних наукових і науково-технічних програм, державного замовлення як постійно діючим відділам, так і науковим колективам різних наукових установ для розв'язання комплексних наукових і науково-практичних проблем;

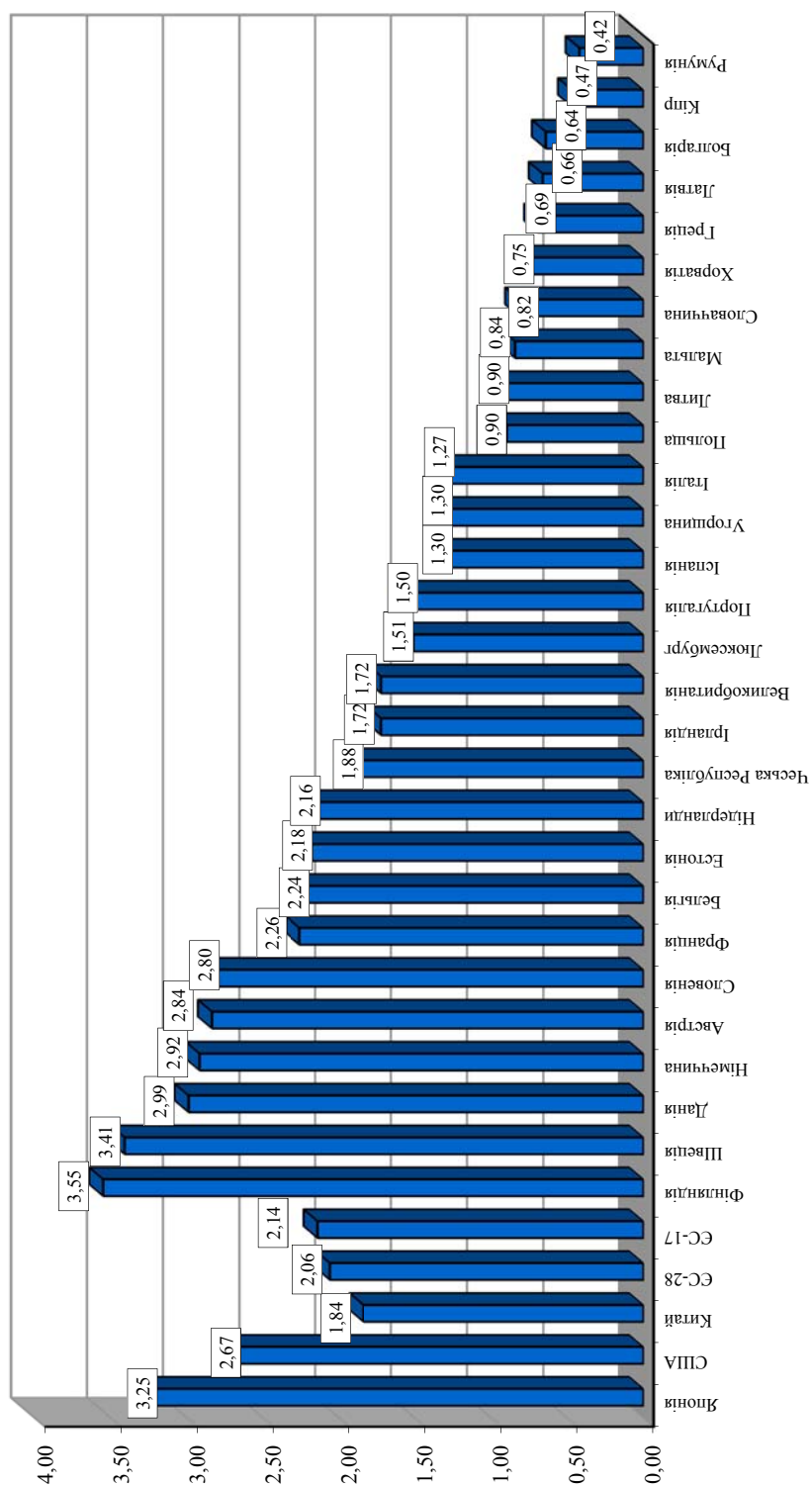

Рис. 2. Загальні внутрішні витрати на НДДКР у країнах-членах ЄС, Японії, США та Китаї (% від ВВП), станом на 2012 р. *

* Побудовано за: [22].

Примітки: дані по Японії та Люксембургу наводяться за 2010 р.; по США і Китаю – за 2011 р.; дані по Китаю наводяться за винятком Гонконгу.

грантове фінансування необхідно спрямовувати, переважно, на підтримку вчених для проведення ними перспективних пошукових робіт, у тому числі у складі постійних або тимчасових наукових колективів.

Щодо структури фінансування наукових і науково-технічних робіт (за джерелами), то очевидні суттєві зміни у напрямі скорочення частки коштів вітчизняних замовників: за період 2002-2012 р. – на 12,4%, що свідчить про відсутність можливості та/або бажання останніх інвестувати кошти у нові

знання. Частка іноземних джерел фінансування НДДКР, які протягом багатьох років відігравали відносно важливу роль, у 2012 р. склала лише 74,0% рівня 2002 р. (рис. 3, 4).

Питома вага коштів Державного бюджету України, навпаки, збільшилася з 28,1% у 2002 р. до 44,6% у 2012 р., але, незважаючи на зростання абсолютних показників, у відносному значенні обсяги бюджетного фінансування НДДКР є вп'ятеро меншими, ніж визначені законодавством (див. рис. 1, 3, 4).

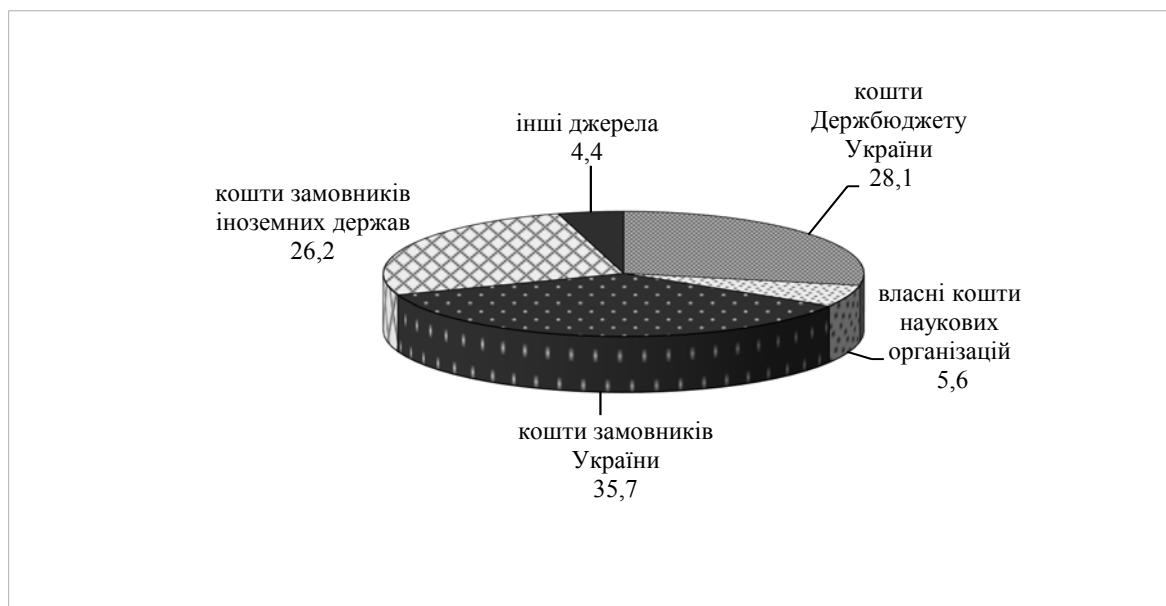

Рис. 3. Структура фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт за джерелами фінансування в Україні у 2002 р. *

* Побудовано за: [16, с. 72]

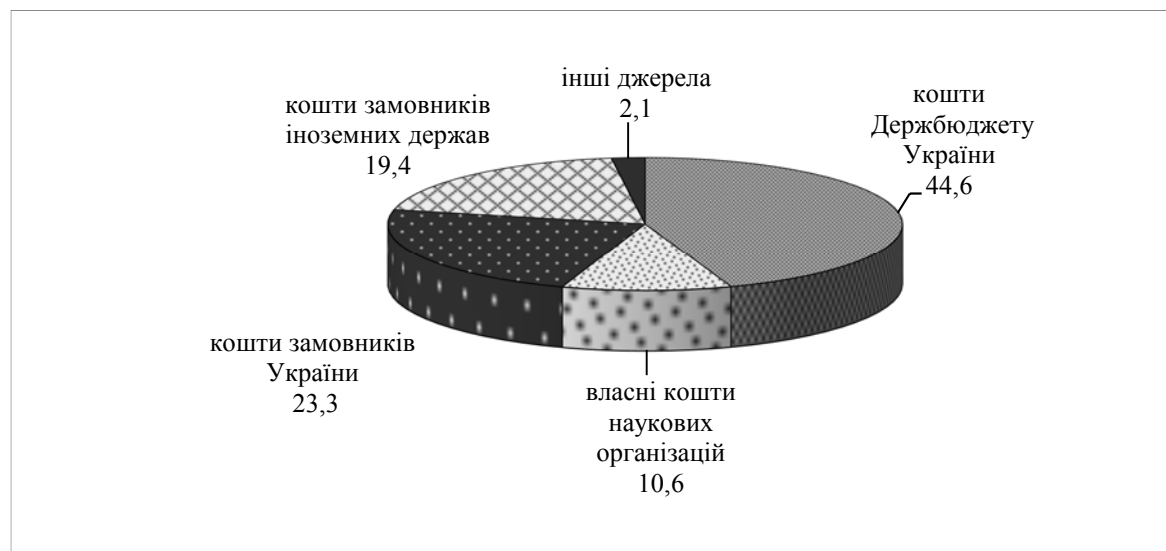

Рис. 4. Структура фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт за джерелами фінансування в Україні у 2012 р. *

* Побудовано за: [15, с. 77].

Структура фінансування наукових і науково-технічних робіт, що склалася в Україні, істотно відрізняється від аналогічної структури розвинених країн, де бізнес-сектор відіграє важливу роль в якості джерела фінансування НДДКР. Наприклад, у Фінляндії та Німеччині на його частку доводиться близько двох третин загальних валових наукових витрат, а в Японії та Китаї – взагалі близько трьох четвертих. Разом із тим на Кіпрі та в Польщі основна частка витрат була профінансована за рахунок

коштів державного сектору – 70,6% і 55,8% відповідно (табл. 1).

Значні відмінності між країнами спостерігалися також і за часткою фінансування НДДКР з-за кордону: понад 20,0% від загальних валових витрат припадало на іноземні джерела фінансування у таких країнах, як Болгарія, Ірландія, Латвія, Литва, Люксембург. А от мінімальний рівень цього джерела фінансування (до 10,0%) відмічався у Німеччині, Данії, Іспанії, Франції, Італії, Португалії, Словенії, Фінляндії (див. табл. 1).

Таблиця 1

Показники інтенсивності вкладання коштів у НДДКР у країнах-членах ЄС, Японії, США та Китаї, та у 2011 р. *

Країна	Загальні внутрішні витрати на НДДКР, % до ВВП	Державні витрати на НДДКР, % до ВВП ²⁰¹²	За джерелами фінансування, % від загальних валових витрат на НДДКР		
			Бізнес-сектор	Державний сектор	Іноземні фонди
ЄС-28	2,04	0,75	54,9	33,4	9,2
ЄС-17	2,12	д/в	56,8	33,9	7,4
Бельгія	2,21	0,70	60,2	23,4	13,0
Болгарія	0,57	0,24	16,9	38,8	43,9
Чеська Республіка	1,64	0,87	37,7	41,7	19,7
Данія	2,98	1,02	60,3	28,9	7,2
Німеччина	2,89	0,96	65,6	29,8	4,2
Естонія	2,37	0,90	55,0	32,8	11,9
Ірландія	1,66	0,53	48,4	30,3	20,1
Греція	0,67	0,45	32,7	49,2	14,8
Іспанія	1,36	0,61	44,3	44,5	6,7
Франція	2,25	0,78	55,0	35,4	7,7
Хорватія	0,76	0,41	38,2	48,2	11,6
Італія	1,25	0,53	45,1	41,9	9,1
Кіпр	0,50	0,34	11,0	70,6	14,1
Латвія	0,70	0,51	24,8	22,5	51,0
Литва	0,91	0,66	28,2	42,2	28,4
Люксембург	д/в ⁽¹⁾	0,49	44,3	34,8	20,7
Угорщина	1,22	0,43	47,5	38,1	13,5
Мальта	0,72	0,33	51,9	29,0	16,8
Нідерланди	2,03	0,93	49,9	35,5	10,9
Австрія	2,77	0,88	46,2	35,8	16,9
Польща	0,76	0,56	28,1	55,8	13,4
Португалія	1,52	0,68	44,0	41,8	5,9
Румунія	0,50	0,30	37,4	49,1	12,1
Словенія	2,47	0,63	61,2	31,5	7,0
Словаччина	0,68	0,48	33,9	49,8	14,2
Фінляндія	3,80	1,09	67,0	25,0	6,5
Швеція	3,39	1,08	57,3	27,7	11,1
Великобританія	1,78	0,60	45,9	30,5	17,8
Японія	3,25 ²⁰¹⁰	д/в	75,9	17,2	0,4
США	2,67	д/в	60,0	33,4	д/в
Китай ⁽²⁾	1,84	д/в	73,9	21,7	1,3

* Складено за: [22; 25; 26, с. 82-83].

Примітки: ⁽¹⁾ д/в – Дані відсутні; ⁽²⁾ дані по Китаю наведені за винятком Гонконгу; ²⁰¹² – дані за 2012 рік; ²⁰¹⁰ – дані за 2010 рік.

Порівнюючи дані вітчизняних і зарубіжних джерел, можна дійти висновку про те, що за обсягами, прогресивністю структури фінансування НДДКР Україна сьогодні відчутно відстає від провідних індустріальних країн. У той же час з деякими країнами Центральної та Східної Європи, такими як Словаччина, Хорватія, Латвія, Болгарія та Румунія, Україна перебуває приблизно на одному рівні, а отже, все ще зберігає можливість переходу економіки на інноваційні рейки розвитку. Якщо врахувати серйозність викликів, які постали нині перед нашою державою, прискорення розбудови

економіки, що ґрунтується на знаннях, представляється об'єктивно обумовленою та незаперечною потребою сьогодення.

Між тим, наявні статистичні дані показують деяке уповільнення інноваційного розвитку протягом останніх років (про що можна судити, наприклад, з показників, наведених на рис. 5), обумовлене з-поміж іншого недостатніми та нестабільними обсягами фінансування інноваційних процесів у промисловості (рис. 6).

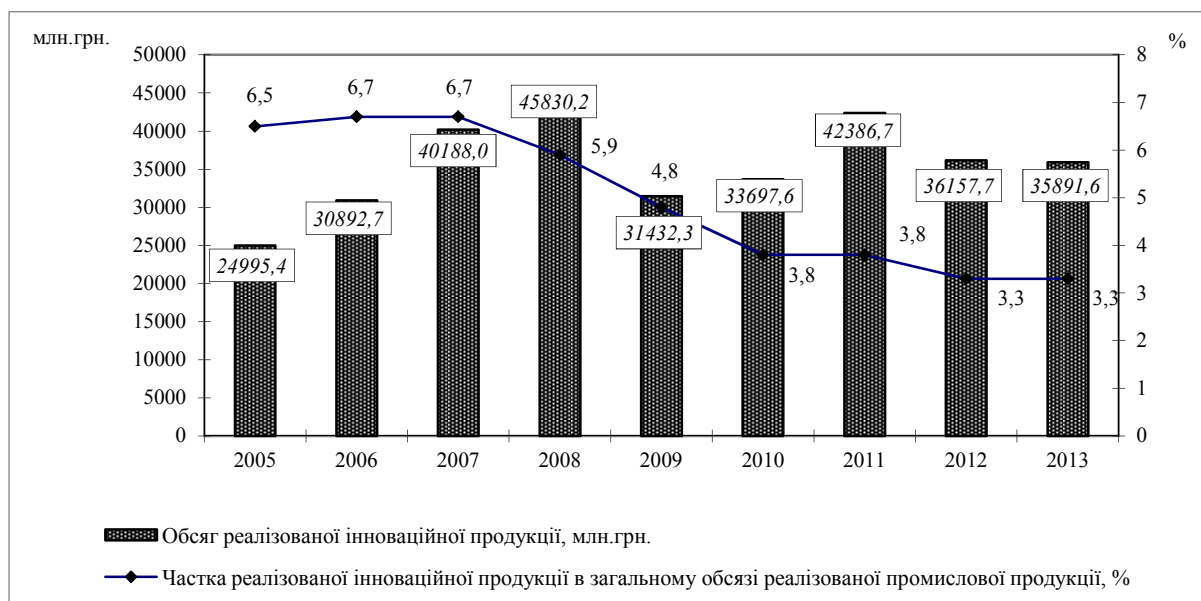

Рис. 5. Динаміка обсягів і частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції України *

* Побудовано за: [15, с. 217-219; 18, с. 263, 264; 19, с. 237, 238; 20, с. 241; 28].

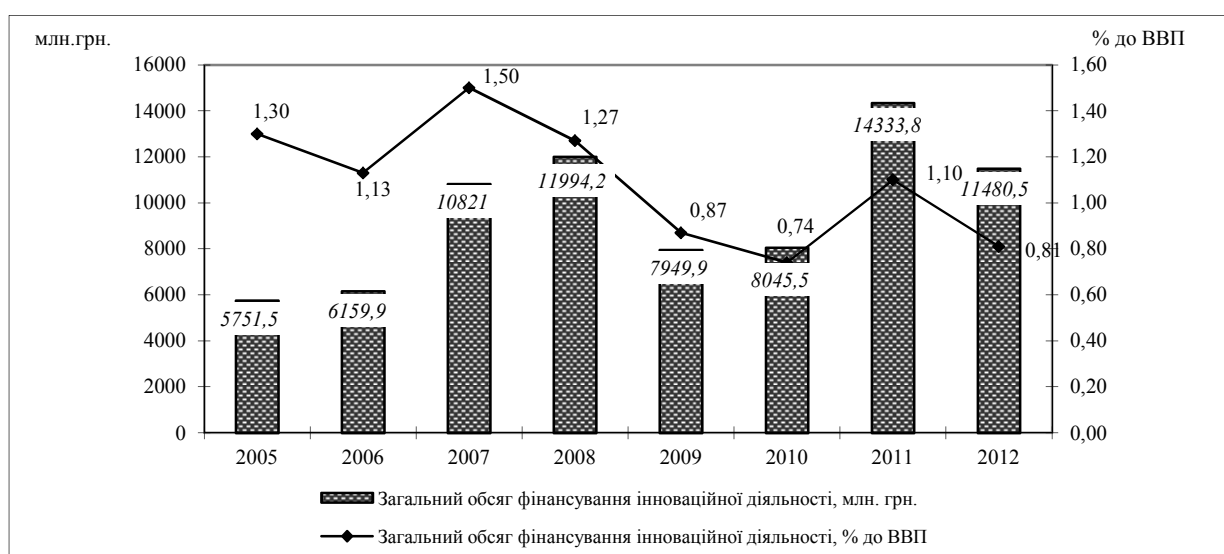

Рис. 6. Динаміка загального обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України *

* Побудовано за: [15, с. 183; 18, с. 219; 19, с. 199; 20, с. 205; 29].

Дефіцит коштів розглядається підприємствами як один із найбільш суттєвих чинників, що перешкоджають здійсненню інновацій: 24,1% обстежених підприємств повідомляють про нестачу власних коштів для здійснення інноваційної діяльності, 13,3% – про відсутність фінансування за межами підприємства [27].

Варто зауважити, що коливання витрат на інновації останніми роками було суттєвим: зі зростанням упродовж 2005-2008 рр., 2010-2011 рр. у 2,1 і 1,8 разів відповідно та спадом у 2009 р. і 2012 р. порівняно з попередніми роками відповідно на 33,7% і 19,9%. І хоча в абсолютному значенні обсяги фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за період 2005-2012 рр. зросли майже в два рази, по відношенню до ВВП вони значно скоротилися – на 0,49% (див. рис. 6).

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств: частка їх у загальному обсязі протягом 2010-

2013 рр. варіювалася у межах 52,9-72,9% (табл. 2). Це вказує на відсутність інших доступних ресурсів для фінансування інновацій, що особливо негативно позначається на діяльності малих і середніх підприємств, які є важливою рушійною силою економічного розвитку та при сприятливому правовому та регуляторному середовищі виступають найактивнішими учасниками інноваційного процесу.

Вельми обмеженим є фінансування інноваційних процесів у національній промисловості з боку держави: у 2013 р. частка коштів державного та місцевого бюджетів у загальному обсязі фінансування становила лише 1,9%, що, по суті, свідчить про небажання держави брати на себе частку ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю. При цьому, наприклад, у ЄС правила державної допомоги це передбачають, особливо, коли ці заходи стосуються малих і середніх підприємств, наукових кіл, підрозділів дослідницьких установ і зв'язків між ними [30, с. 21].

Таблиця 2

Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України *

	2010		2011		2012		2013	
	млн. грн.	% до загального обсягу	млн. грн.	% до загального обсягу	млн. грн.	% до загального обсягу	млн. грн.	% до загального обсягу
Усього	8045,4	100,0	14333,8	100,0	11480,5	100,0	д/в ⁽¹⁾	100,0
у т.ч. за рахунок коштів:								
власних	4775,2	59,3	7585,5	52,9	7335,8	63,9	д/в	72,9
держбюджету	87,0	1,1	149,1	1,0	224,2	2,0	д/в	1,9 ⁽²⁾
місцевих бюджетів	5,6	0,1	12,2	0,1	17,5	0,1	д/в	
позабюджетних фондів	0,9	0,0	0,4	0,0	0,02	0,0	д/в	
вітчизняних інвесторів	31,0	0,4	45,3	0,3	154,4	1,3	д/в	1,3
іноземних інвесторів	2411,3	30,0	56,8	0,4	994,7	8,7	д/в	13,1
кредитів	626,1	7,8	5489,4	38,3	2407,7	21,0	д/в	6,6
інших	108,1	1,3	994,6	7,0	345,7	3,0	д/в	д/в

* Складено за: [15, с. 183; 28; 31, с. 195].

Примітки: ⁽¹⁾ д/в – Дані відсутні; ⁽²⁾ загальний відсоток фінансування за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

Частка українських промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів у загальній їх кількості становила у 2012 р. тільки 1,5% і 1,6% відповідно (табл. 3). Це в десятки разів менше, ніж у провідних індустріальних країнах, де кількість інноваційних підприємств, які отримали державну фінансову підтримку, наприклад, упродовж 2008-2010 років становила: у Франції – 46,1%, Фінляндії – 35,2, Нідерландах – 34,1, Бельгії – 22,6, Німеччині – 21,6%. Навіть у країнах-членах ЄС, які входять до групи «новаторів-

початківців» – це Болгарія, Латвія і Румунія цей показник є значно вищим, ніж в Україні (табл. 4).

У вітчизняних умовах, коли державна підтримка інновацій практично відсутня, а система стимулювання інноваційної діяльності є недієвою та слабо орієнтованою на результат, очікувати зацікавленості керівництва підприємств в інвестуванні коштів на інноваційні цілі марно. Навіть той незначний відсоток промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в Україні (станом на 2013 р. – 1715 од. або 16,8% від загальної кількості промислових підприємств [28]), вклада-

ють кошти переважно у закупівлю готового обладнання та технологій, ігноруючи такий напрям витрат, як дослідження і розробки. Але, безумовно, позитивною тенденцією останніх років є збільшен-

ня витрат промислових підприємств на наукові вишукування: на 6,7% у 2013 р. порівняно з 2012 р. і на 9,6% порівняно з 2011 р. (рис. 7).

Таблиця 3

Групування промислових підприємств України за джерелами фінансування інновацій *

	2005		2010		2011		2012	
	Усього	% до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	% до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	% до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	% до загальної кількості інноваційно активних підприємств
Кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю	1193	–	1462	–	1679	–	1758	–
у т.ч. за рахунок коштів								
власних	889	74,5	1043	71,3	1281	76,3	1299	73,9
держбюджету	31	2,6	23	1,6	27	1,6	27	1,5
місцевих бюджетів	13	1,1	17	1,2	28	1,7	28	1,6
позабюджетних фондів	2	0,2	2	0,1	1	0,1	1	0,1
вітчизняних інвесторів	13	1,1	12	0,8	14	0,8	19	1,1
іноземних інвесторів	19	1,6	11	0,8	11	0,7	15	0,9
кредитів	75	6,3	36	2,5	50	3,0	67	3,8
інших	10	0,8	8	0,5	13	0,8	14	0,8

* Складено за: [15, с. 183; 31, с. 195].

Загострення багатьох соціально-економічних проблем у 2013-2014 роках, дестабілізація політичної та безпекової ситуації, соціальна та психологічна хиткість українського суспільства погіршили й без того складну ситуацію, що склалася в інноваційній сфері України. Наявні умови вимагають від органів державної влади та місцевого самоврядування взяти на себе роль зі стимулювання попиту підприємств на інновації за допомогою, насамперед, податкових важелів, оскільки необхідних коштів на фінансову підтримку інноваційно активних підприємств у державному та місцевих бюджетах наразі немає.

Більше того, щоб така можливість у подальшому з'явилася на регіональному рівні необхідно внести відповідні зміни до Бюджетного Кодексу України (БКУ), тому як останнім не передбачено в місцевих бюджетах такого напрямку витрат, як фінансування інноваційної діяльності, а бюджет розвитку місцевих бюджетів (стаття 71 БКУ), за рахунок коштів якого має фінансуватися інноваційна діяльність на регіональному рівні, в першу чергу,

спрямовуються на будівництво, капітальний ремонт і реконструкцію об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури території. Саме тому необхідно, перш за все, внести зміни до БКУ та передбачити в якості обов'язкового напрямку витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні шляхом закріплення фіксованого джерела витрат на такі цілі за рахунок, наприклад, певного відсотка з надходжень від податку на прибуток підприємств.

Низький рівень фінансування вітчизняної наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності обумовлюється з-поміж іншого відсутністю ефективною системою державного управління, головна мета якої полягає у забезпеченні послідовної реалізації загальної інноваційної стратегії розвитку країни. Але проект Стратегії інноваційного розвитку України, хоча й існує та навіть широко обговорювався на спеціальних парламентських слуханнях [33], так і не був прийнятий Верховною Радою України (ВРУ) в якості офіційного правового до-

Інноваційні підприємства країн-членів ЄС, які отримали державну фінансову підтримку протягом 2008-2010 років (% до загальної кількості інноваційних підприємств) *

Країна	Підприємства, які отримали будь-яке державне фінансування	Державне фінансування за рахунок коштів			
		Місцевих і регіональних органів влади	Центрального уряду	ЄС	Сьомої Рамкової Програми
Бельгія	22,6	15,2	9,4	5,9	2,3
Болгарія	16,1	0,5	7,9	9,9	0,9
Чеська Республіка	24,0	2,9	12,7	16,4	5,9
Данія	д/в ⁽¹⁾	д/в	д/в	д/в	д/в
Німеччина	21,6	8,5	14,2	4,0	3,2
Естонія	24,5	1,7	17,6	11,3	2,1
Ірландія	д/в	д/в	д/в	д/в	д/в
Греція	д/в	д/в	д/в	д/в	д/в
Іспанія	26,9	16,9	14,2	2,6	1,3
Франція	46,1	13,3	41,5	9,1	2,1
Італія	29,2	20,3	9,7	2,9	0,5
Кіпр	42,0	2,6	37,8	9,8	2,3
Латвія	14,3	0,9	4,0	13,8	4,8
Литва	35,8	2,8	6,3	34,0	3,7
Люксембург	16,8	0,0	15,9	3,3	2,0
Угорщина	34,4	1,0	19,5	20,6	2,1
Мальта	19,4	д/в	16,7	8,1	0,5
Нідерланди	34,1	13,0	32,6	3,9	1,0
Австрія	д/в	д/в	д/в	д/в	д/в
Польща	19,6	3,5	5,6	15,6	3,1
Португалія	24,1	2,5	19,2	6,8	1,7
Румунія	9,3	2,2	6,1	4,0	1,4
Словенія	31,3	3,5	25,2	15,3	4,2
Словаччина	15,5	0,4	4,3	12,7	1,9
Фінляндія	35,2	6,5	30,6	5,8	1,7
Швеція	д/в	д/в	д/в	д/в	д/в
Великобританія	д/в	д/в	д/в	д/в	д/в

* Джерело: [32, с. 79].

Примітки: ⁽¹⁾ д/в – Дані відсутні.

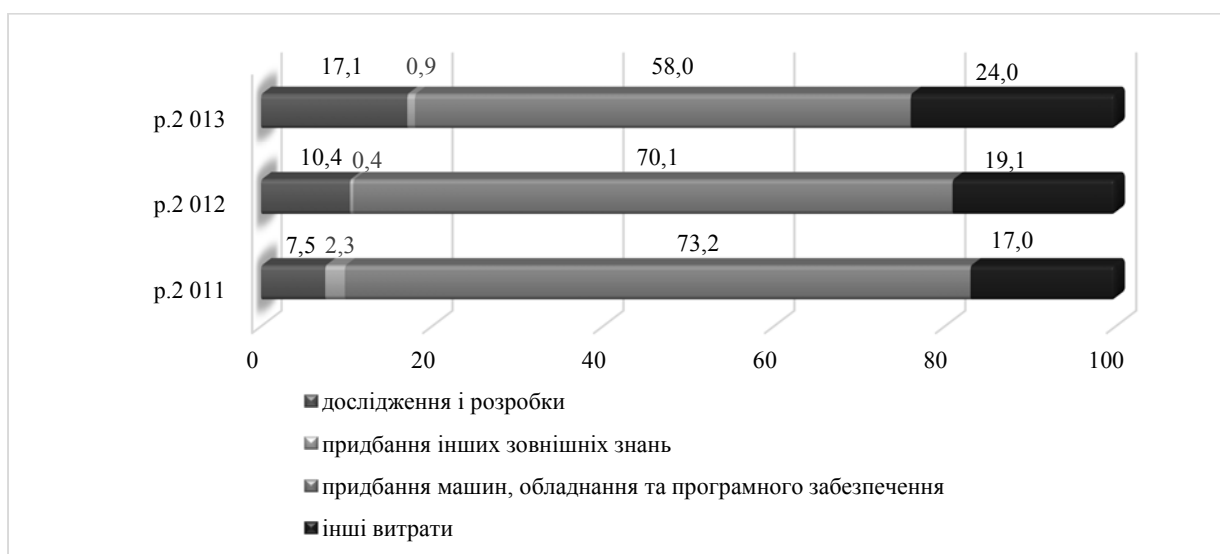

Рис. 7. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності національної промисловості, %*

* Побудовано за: [15, с. 173; 28; 31, с. 185].

кументу. Так само на регіональному рівні інноваційні стратегії відсутні, тому програми інноваційного (науково-технічного) розвитку, які розробляються місцевими органами виконавчої влади для активізації в регіонах інноваційних процесів¹, зазвичай, не приводять до очікуваних результатів. Серйозним бар'єром, який стримує ініціативу місцевих органів влади, залишається існуюча централізована, з жорсткою вертикаллю влади та слабкою координацією міжвідомчих взаємодій, система управління державою, яка не надає достатніх повноважень органам місцевого самоврядування та розрахована на керування бюджетними коштами зі столиці.

Розроблений урядом план пріоритетних дій на найближчий час [34] передбачає передачу низки повноважень від державних органів місцевого самоврядування. Це стосується і децентралізації фінансів, зміцнення фінансового потенціалу місцевих громад шляхом закріплення за останніми власної доходної бази (місцевих податків і зборів, 60% податку на доходи фізичних осіб, 10% податку на прибуток підприємств) – відповідні проекти законодавчих змін до бюджетного та податкового кодексів вже подано урядом до Верховної Ради України. Окрім цього Кабінетом Міністрів України із залученням міжнародних експертів розроблено пакет антикорупційних законопроектів, проведено інвентаризацію структури та повноважень центральних органів виконавчої влади з метою скорочення чисельності бюрократичного апарату, усунення проблеми дублюючих функцій. Відповідна Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» прийнята 10 вересня 2014 року [35].

У результаті проведених реформ система органів управління інноваційним розвитком в Україні зазнала суттєвих змін. Так, на *найвищому рівні управління* (рис. 8), який включає Верховну Раду України та відповідні парламентські комітети, а також Президента України та його адміністрацію, змінено систему консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, діючих при Президентові України. А саме: у липні 2014 р. з метою забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні Президентом утворено [36]:

Національну раду реформ як спеціальний консультативно-дорадчий орган при Президентові України з питань стратегічного планування, узгодження позицій щодо впровадження в Україні єдиної державної політики реформ та їх реалізації;

Дорадчу раду реформ як консультативно-дорадчий орган при Президентові України, основним завданням якого є внесення пропозицій щодо здійснення в Україні реформ на основі кращого міжнародного досвіду та сприяння їх впровадженню;

Виконавчий комітет реформ як допоміжний орган при Президентові України, основним завданням якого є підготовка пропозицій щодо стратегічного планування реформ, їх узгодженого впровадження та моніторинг реалізації реформ.

Указом Президента України «Питання Національної ради реформ, Дорадчої ради реформ та Виконавчого комітету реформ» [37] затверджено положення вищезазначених органів. Поряд із цим, з метою оптимізації системи консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України, відповідним указом Президента [38] у вересні 2014р. *ліквідовано двадцять з них, у тому числі Комітет з економічних реформ і Раду регіонів.*

Однак суттєвіші зміни торкнулися саме *другого рівня управління*, представленого Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

По-перше, у лютому 2014 р. було *прийнято новий Закон України «Про Кабінет Міністрів України»*[39], згідно з яким уряд України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, відповідальним перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольним і підзвітним Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України (стаття 113). *До основних завдань уряду як і раніше належить забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави.* Більш конкретно компетенції КМУ у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності прописані в законах України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (стаття 27), «Про інноваційну діяльність» (стаття 8).

По-друге, усі повноваження і функції із забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності надані виключно Міністерству освіти і науки (МОН) України, яке до цього часу розділяло свої компетенції у цих питаннях з Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації (Держінформнауки) України. Останнє відповідною Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2014 року [40] було перейменовано у *Державне агентство з питань електронного урядування України* з покладанням на нього частини функцій «агентства-попередника», які стосуються реалізації державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування,

¹ Наприклад, Програма науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року, Регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року (Дніпропетровська область), Програма розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності Івано-Франківської області до 2015 року.

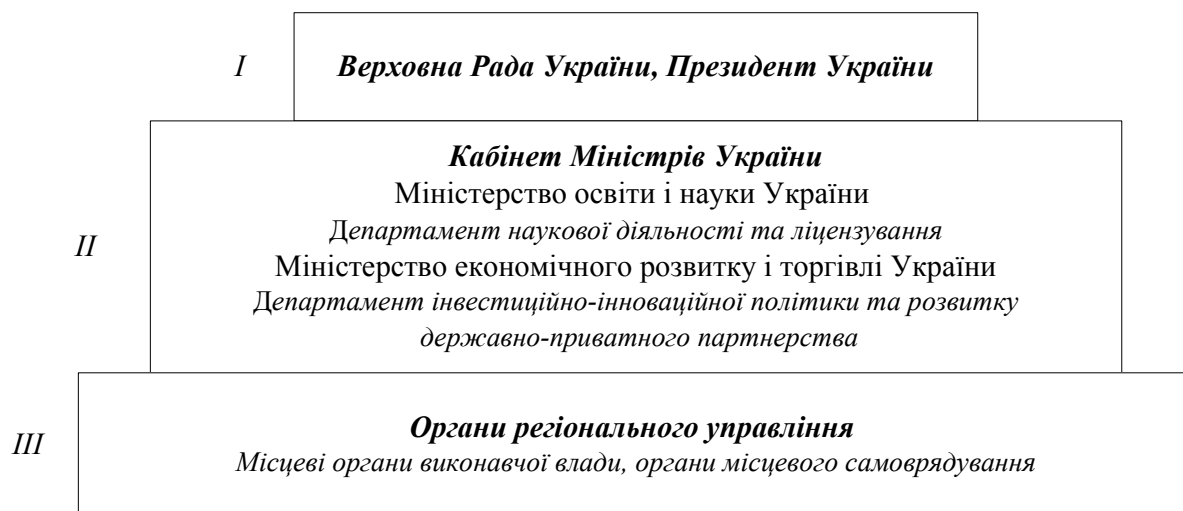

Рис. 8. Рівні системи органів управління інноваційним розвитком в Україні (станом на 01.10. 2014 р.)

формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства. правонаступником іншої частини функцій Держінформнауки, пов'язаної з реалізацією державної політики у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій, як зазначалося вище, є Міністерство освіти і науки України, а точніше департамент наукової діяльності та ліцензування МОН України [41].

Тобто, по суті, визначено єдиний державний орган управління та координації зусиль у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, що, як передбачається, має сприяти розв'язанню нагальної проблеми дублювання функцій та нечіткого розподілу компетенцій між органами державного управління. З іншого боку, виникають сумніви щодо спроможності Міністерства освіти і науки України впоратися з розширеними повноваженнями по всьому спектру наукових, науково-технічних та інноваційних проблем, вирішенням яких у розвинених країнах опікуються спеціальні інституції.

Довідково: У Фінляндії вищим органом виконавчої влади, відповідальним за стратегічний розвиток і координацію науково-технологічної політики та національної інноваційної системи як єдиного цілого, є Рада з питань науково-технологічної політики (*Science and Technology Policy Council of Finland*) [42], яку очолює прем'єр-міністр. Окремо функціонує Міністерство освіти і культури (*Ministry of Education and Culture*) [43], яке займається розробкою та реалізацією освітньої, наукової, культурної, спортивної та молодіжної політики, а також відповідає за міжнародне співробітництво у цих сферах.

У системі органів виконавчої влади Великобританії функціонують Департамент бізнесу, інновацій та професійних навичок (*Department for*

Business, Innovation and Skills) [44] і Департамент освіти (*Department for Education*) [45]. Окремо слід виділити організацію дослідницьких рад Великобританії (*Research Councils UK – RCUK*), створену у 2002 р. для підтримки наукових досліджень, які суттєво впливають на економічне зростання та добробут громадян Великобританії [46]. До складу RCUK входять Рада з науки і технологій (*Council for Science and Technology – STFC*) та шість рад з окремих напрямів досліджень, які мають окремий бюджет і затверджені урядом цільові програми досліджень:

1. Дослідницька рада з мистецтва та гуманітарних наук (*Arts and Humanities Research Council – AHRC*);
2. Дослідницька рада з біотехнологій та біологічних наук (*Biotechnology and Biological Sciences Research Council – BBSRC*);
3. Дослідницька рада з інжинірингу та фізичних наук (*Engineering and Physical Sciences Research Council – EPSRC*);
4. Дослідницька рада з економічних та соціальних досліджень (*Economic and Social Research Council – ESRC*);
5. Дослідницька рада з медицини (*Medical Research Council – MRC*);
6. Дослідницька рада з природного середовища (*Natural Environment Research Council – NERC*).

В Італії діє Агентство з розвитку технологій та інновацій (*Agency for the Promotion of Technologies for Innovation*) [47], головна мета якого – підвищення конкурентного потенціалу спеціальних промислових зон країни, малого та середнього підприємництва завдяки впровадженню інноваційних технологій та процесів.

До складу Кабінету міністрів Японії як однієї з «рад з важливої політики» («*councils on important policies*») входить Рада з питань науки та техноло-

гічної політики (*Council for Science and Technology Policy*) [48, 49], яку очолює прем'єр-міністр Діяльність Ради спрямована на планування та координацію діяльності у сфері науки, технологій та інновацій.

Відповідно до Указу Президента України «Питання Міністерства освіти і науки України»[50], Міністерство має займатися різними питаннями, пов'язаними з вищою школою, загальною середньою, дошкільною та професійно-технічною освітою, які є настільки масштабними та складними, що навряд чи у відомства залишиться достатньо ресурсів і часу на розвиток науки та інноваційної діяльності в країні. Тому, щоб не допустити занепаду вітчизняної науки, уникнути небажаних наслідків для національної економіки та безпеки української держави, надважливо вже зараз створити спеціальний орган виконавчої влади, який би займався плануванням і координацією наукової, науково-технічної та інноваційної політики, розвитком національної інноваційної системи. Це засвідчило б розуміння українською владою стратегічної ролі *нових знань, відкриттів та інновацій*, за допомогою яких, у сучасних умовах підсилення глобальних викликів і проблем, можна підтримувати економічне зростання, підвищувати продуктивність праці, покращувати якість життя та здоров'я населення.

По-третє, інші центральні органи виконавчої влади, на які, станом на кінець 2013 року, відповідно до їх компетенцій, поклалися окремі завдання із забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, зокрема *Міністерство промислової політики України реорганізовано* шляхом приєднання його до Міністерства економічного розвитку і торгівлі (Мінекономрозвитку) України [51], *Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України ліквідовано* з покладанням його функцій також на Міністерство економічного розвитку і торгівлі [35]. У структурі центрального апарату Мінекономрозвитку України *департамент інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства* відповідає за реалізацію багатьох різносторонніх завдань, у тому числі пов'язаних з інноваційною діяльністю¹, але основна увага все ж

¹ Серед основних завдань департаменту, які стосуються сфери інноваційного розвитку, є такі: 1) проведення оцінки та експертизи пропозицій щодо створення інструментів сприяння інвестиційній та інноваційній діяльності; 2) розроблення механізмів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів, що здійснюють свою діяльність на території України; 3) правового регулювання у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності; 4) розроблення та впровадження нових інструментів сприяння інвестиціям та інноваціям; 5) внесення пропозицій щодо фор-

таки приділяється інвестиційній діяльності та управлінню національними проектами, а також державно-приватному партнерству.

Неурегульованими залишаються питання щодо підпорядкування та подальшої діяльності організацій, які відносилися до сфери управління *Держінформнауки України* – це Державний фонд фундаментальних досліджень, Державні підприємства «Центр науки, інновацій та інформатизації», Державна інноваційна небанківська фінансово-кредитна установа «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» та *Держінвестпроект України* – це Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, Державне підприємство «Державна інвестиційна компанія», Регіональні центри з інвестицій та розвитку.

Ключовими «гравцями» у процесі прийняття рішень з питань розроблення засад державної наукової та науково-технічної політики, проведенні наукової експертизи проектів державних рішень і програм є *Національна академія наук України та національні галузеві академії наук України* – Національна академія аграрних наук України, Національна академія медичних наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національна академія правових наук України, Національна академія мистецтв України. Щороку національні академії наук звітують перед КМУ про результати своєї діяльності та використання коштів, виділених їм з державного бюджету (ст.15 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

За умови створення спеціального органу виконавчої влади, який би займався плануванням і координацією наукової, науково-технічної та інноваційної політики, розвитком національної інноваційної системи, національні академії наук разом із Міністерством освіти і науки України та Міністерством економічного розвитку і торгівлі України могли б формувати та забезпечувати реалізацію державної наукової, науково-технічної та інноваційної політики під безпосереднім контролем уряду та Президента України.

Третій рівень управління представлений місцевими органами виконавчої влади, які в особі місцевих державних адміністрацій здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, включені до вертикалі державної виконавчої влади, відповідальні перед Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні йому та *органами місцевого самоврядуван-*

мування та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку, індустріальних (промислових) парків, митних зон, кластерів, технологічних парків, інших інструментів сприяння інвестиційній та інноваційній діяльності тощо (Див.: [52]).

ня, котрі виражають спільні інтереси населення сіл, селищ, міст, районів і областей.

Функції управління інноваційним розвитком регіонів в цілому та їх окремих територій виконують відповідні структурні підрозділи місцевих органів влади, наприклад, у Донецькій області – департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин Донецької обласної державної адміністрації [53], відділ інвестиційно-інноваційного розвитку та сприяння підприємству Головного економічного управління Донецької міської ради [54]; у Харківській області – департамент інноваційного розвитку промисловості і транспортної інфраструктури Харківської обласної державної адміністрації [55]. Але, нажаль, у більшості областей таких структурних підрозділів в органах регіонального управління немає, що говорить про відсутність розуміння місцевою владою стратегічного значення науки та інноваційної діяльності у забезпеченні економічного зростання та покращення конкурентоспроможності регіональної економіки. Основна увага місцевих органів влади сконцентрована на забезпеченні функціонування господарського комплексу, в той час як регіональна інноваційна політика, зазвичай, є невиразною, здійснюється безсистемно та непослідовно.

У таких умовах перерозподіл низки повноважень від центру органам місцевого самоврядування сприяло б підвищенню ініціативи та відповідальності останніх у розбудові ефективної конкурентоспроможної регіональної економіки, забезпеченні її наукомісткої, інноваційної орієнтації.

Таким чином, проведене дослідження дає можливість сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Аналіз стану фінансового забезпечення наукової сфери показав, що діюча система фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт не передбачає доведення їх результатів до комерційного використання. Наукова та науково-технічна діяльність фінансується більшою мірою за рахунок коштів державного бюджету (44,6% загального обсягу фінансування), при цьому з кожним роком питома вага цього джерела фінансування у загальній її структурі збільшується, що можна було б розглядати як позитивну тенденцію, але насправді, незважаючи на зростання абсолютних показників, у відносному значенні обсяги бюджетного (базового та програмно-цільового) фінансування НДДКР є в'ятеро меншими законодавчо встановленого рівня в 1,7% ВВП, а це напряму загрожує національній безпеці України. На цьому тлі скорочуються обсяги фінансування науки за рахунок коштів вітчизняних замовників, що свідчить про відсутність можливості та/або бажання бізнесу інвестувати кошти у нові знання. Якщо наявна ситуація з фінансуванням науки не зміниться у найбли-

жчі роки, Україна може остаточно втратити статус наукової держави, який вона ще утримує.

Натомість у розвинених країнах, незалежно від особливостей функціонування їх фінансових систем, обумовлених, зазвичай, ціною кредитних ресурсів і розвиненістю фондового ринку, створено дієві системи підтримки наукової сфери. Як результат, у деяких з них показник загальних внутрішніх витрат на НДДКР вже давно подолав межу в 3% ВВП.

У зв'язку з цим перед Україною нині постають складні завдання, пов'язані зі збільшенням загального обсягу фінансування наукової та науково-технічної діяльності з державного та приватних джерел, що, насамперед, передбачає поетапне, протягом 2015-2020 рр., нарощення частки бюджетного фінансування до визначеної базовим законом про науку межі, а також запровадження широкого набору інструментів для залучення приватних інвестицій на проведення НДДКР з метою доведення обсягів фінансування науки до рівня 3% ВВП у 2020 р. за рахунок усіх джерел. Передбачення українським законодавством такої мети, цілеспрямовані дії уряду та регіональної влади щодо її досягнення здатні будуть забезпечити необхідні умови збереження та розвитку не лише економічної, але й не менш важливої гуманістичної функції вітчизняної науки, підвищити на цих засадах конкурентоспроможність держави та суспільства. Адже, як показує світовий досвід, чим вище рівень наукоємності ВВП, тим меншою є вразливість економіки від коливань на світових ринках сировини, й тим більш значуще місце займає держава у світовій спільності.

2. В умовах обмеженого базового фінансування конкурсна складова має бути більш розвиненою, щоб завдяки державним науковим і науково-технічним програмам, державним замовленням і грантам наукові установи і особисто вчені мали можливість отримати доступ до додаткових джерел фінансування. На цьому наголошується увага в Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю, затвердженої Кабінетом Міністрів України ще у жовтні 2012 р., але визначені цим документом основні напрями майбутніх реформ так і залишаються на рівні декларацій. Для того, щоб ввести їх у дію необхідно, по-перше, прийняти нормативно-правові акти, які б містили конкретні шляхи та ініціативи щодо реалізації таких реформ на практиці; по-друге, удосконалити юридичну процедуру проведення конкурсів, «звільнити» її від схем бюрократичного впливу та проявів корупції; по-третє, що є найголовнішим, має змінитися ставлення владних структур до науки, котра наразі розглядається як одне з основних джерел економії бюджетних коштів.

Ситуацію, що склалася у сфері фінансування наукової та науково-технічної діяльності, можна суттєво покращити завдяки реформуванню діючої системи фінансування та удосконаленню її відповідних механізмів. Першочергово пропонується здійснити такі заходи:

розділити загальний і спеціальний фонди держбюджету наукових установ шляхом виділення коштів спецфонду (на якому акумулюються кошти за госпдоговірною тематикою) з-під юрисдикції Державної казначейської служби України та перейти до звичайного банківського обслуговування договірної тематики задля гнучкого їх використання на закупівлю сучасного обладнання та матеріалів, нових технологічних ліній, забезпечення співробітників сучасною науковою літературою, у тому числі реферативними базами даних для виявлення найактуальніших точок розвитку науки та налагодження взаємодії з колегами по суміжних дослідженнях;

поряд із діючою схемою «фінансування інституту – фінансування співробітників» поступово впроваджувати нові моделі організації та фінансування НДДКР, однією з яких може бути цільове фінансування постійних або тимчасових колективів учених, які працюють у проривних галузях знань та орієнтовані на вирішення глобальних завдань і стратегічних національних пріоритетів. Такі колективи можуть функціонувати як центри передових досліджень у формі юридичної особи або без утворення останньої як добровільне об'єднання провідних фахівців у ключових галузях науки на основі договору про спільну наукову та науково-технічну діяльність;

для розподілу коштів за грантовим фінансуванням заснувати наукові фонди прикладних, гуманітарних, соціальних досліджень з наданням їм статусу юридичних осіб з правом самостійно розпоряджатися виділеними коштами;

сформувати законодавчий механізм інвестування коштів приватних структур на виконання наукових і науково-технічних робіт, що передбачає звільнення від оподаткування частини прибутку підприємств, яка спрямовується на фінансування НДДКР організацій усіх секторів науки та тимчасових наукових колективів, утворених з метою проведення конкретних досліджень та виконання певних проектів.

3. Однією з головних проблем, що гальмує інноваційний розвиток національної економіки, залишається недовік коштів на фінансування інноваційних процесів у промисловості, рівень якого становить всього 0,81% ВВП. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти підприємств, що явно вказує на недосконалість фінансово-кредитної системи України (високу ціну

кредитних ресурсів, нерозвиненість фондового ринку тощо).

Мізерною є частка інноваційних витрат, профінансована вітчизняними інвесторами: у 2012-2013 роках вона становила лише 1,3% від загального обсягу фінансування. Враховуючи специфіку інноваційної діяльності, яка за своєю природою є складно передбачуваним, витратним за часом, найчастіше дорогим і завжди ризикованим процесом, дана ситуація є цілком закономірною, оскільки без відповідних державних гарантій та стимулів ймовірність того, що приватні структури інвестуватимуть кошти в інновації дуже незначна. Вирішити цю проблему спроможна лише грамотна, послідовна та комплексна державна політика, оскільки ніякі ринкові сили з такими масштабними завданнями впоратися не зможуть та навіть не будуть їх ставити. Інноваційний розвиток країни є виключно прерогативою держави.

Але, судячи з обсягів державного фінансування інновацій (у 2013 р. частка цього джерела склала лише 1,9% від загального обсягу фінансування), можна зрозуміти, що українська держава не готова брати на себе частку ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Обмеженість державних ресурсів, нестабільність фінансування разом із попередніми невдалими спробами стимулювання інноваційної діяльності в цілому пояснюють відсутність на даний час належних фінансових механізмів, які б сприяли розвитку інноваційних процесів в Україні.

Органи державної влади та місцевого самоврядування, навпаки, мають зайняти активну позицію та взяти на себе роль щодо стимулювання попиту підприємств на інновації за допомогою, насамперед, податкових важелів, удосконалення кредитної та амортизаційної політики, налагодження державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, підвищення ефективності системи державного управління, яка б забезпечувала реальний систематичний характер зв'язків наукової сфери з виробництвом і здійснювала необхідну координацію міжвідомчих взаємодій.

4. Управління інноваційним розвитком в Україні – у тому вигляді, як воно представлено на сьогоднішній день, – не виражає усвідомлення владою важливості науки та інновацій для розвитку національної економіки. Проведені останніми місяцями адміністративні реформи є не до кінця продуманими і стратегічно недалекоглядними, слабо спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності та скоріше ускладнюють процес виконання державними установами відповідних повноважень, ніж його спрощують.

Наразі єдиним державним органом управління та координації зусиль у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності визнано Мініс-

терство освіти і науки України, яке до цього часу розділяло свої компетенції у цих питаннях з Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України. Передбачається, що зосередження повноважень у єдиному відомстві сприятиме розв'язанню нагальної проблеми дублювання функцій та нечіткого розподілу компетенцій між органами державного управління. Але при цьому не було враховано, що Міністерство виконує безліч інших завдань, пов'язаних із забезпеченням функціонування та розвитком освітньої системи України, яким до речі приділяється пильніша увага. У таких умовах навряд чи у відомства залишаться достатньо ресурсів і часу на розвиток науки та інноваційної діяльності в країні, тому виникають небезпідставні сумніви щодо його спроможності впоратися з розширеними повноваженнями по всьому спектру наукових та інноваційних проблем, вирішенням яких у розвинених країнах опікуються спеціальні інституції.

Виходячи з вищезазначеного, для недопущення занепаду вітчизняної науки, уникнення небажаних наслідків для національної економіки та безпеки української держави, пропонується вже зараз створити спеціальний орган виконавчої влади, який би займався виключно плануванням і координацією наукової, науково-технічної та інноваційної політики, розвитком національної інноваційної системи. Це засвідчило б розуміння українською владою стратегічної ролі нових знань, відкриттів та інновацій, за допомогою яких, у сучасних умовах підсилення глобальних викликів і проблем, можна підтримувати економічне зростання, підвищувати продуктивність праці, покращувати якість життя та здоров'я населення.

Література

1. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збаразська та ін.; за заг. ред. В.П. Вишневського; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.

2. Управление развитием промышленности в условиях системных дисбалансов: моногр. / [А.И. Амоша, В.П. Вишневский, Л.А. Збаразская и др.] под. общ. ред. В.П. Вишневского / НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2013. – 113 с.

3. Амоша А.И. Неиндустриализация и новая промышленная политика Украины / А.И. Амоша, В.П. Вишневский, Л.А. Збаразская // Экономика промышленности. – 2012. – № 1-2. – С. 3-33.

4. Амоша А. Промышленная политика Украины: концептуальные ориентиры на среднесрочную перспективу / А.И. Амоша, В.П. Вишневский, Л.А.

Збаразская // Экономика Украины. – 2009. – № 12. – № 4-13.

5. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми: моногр. / О.М. Алімов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 798 с.

6. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О.]; за ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2009. – 928 с.

7. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України: монографія / [Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал, В.Л. Осецький та ін.] / НАН України. Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 656 с.

8. Варналій З.С. Конкуренентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення: монографія / З.С. Варналій, О.П. Гармашова. – К.: Знання України, 2013. – 387 с.

9. Федулова Л.І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100.

10. Галиця І. Механізми вдосконалення управління інноваційною діяльністю в умовах економічної нестабільності / І.Галиця, М.Шевченко, М. Галиця // Вісник НАН України. – 2010. – № 5. – С. 33-41.

11. Афонасова М.А. Проблемы теории и практики управления инновационным развитием регионов: моногр. / М.А.Афонасова. – Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та систем управления и радиоэлектроники, 2008. – 221 с.

12. Соловійов В.П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія / Соловійов В.П., Кореняко Г.І., Головатюк В.М. – К.: Фенікс, 2008. – 224 с.

13. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12> (редакція від 05.12.2012).

14. Експрес-випуск Державної служби статистики України «Виконання наукових та науково-технічних робіт у 2013 році» №148/0/05.Звн-14 від 18.04.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

15. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2013. – 287 с.

16. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. / Держкомстат. – К., 2003. – 274 с.

17. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2005. – 362 с.

18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2008. – 361 с.

19. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2010. – 347 с.
20. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 282 с.
21. Статистичний щорічник України за 2012 р. / Державна служба статистики України; за ред. Осауленка О. Г. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 552 с.
22. Gross domestic expenditure on R&D, 2002–12 [Електронний ресурс] / Eurostat. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/R_%26_D_expenditure.
23. Стан та законодавче забезпечення фінансування наукової та науково-технічної діяльності: матеріали слухань в Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти, 13 березня 2013 р. – К., 2013. – 615 с.
24. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю» від 08.11.2012 № 780-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/780-2012-%D1%80> (редакція від 08.10.2012 р.).
25. Gross domestic expenditure on R&D by source of funds, 2007 and 2011 [Електронний ресурс] / Eurostat. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/R_%26_D_expenditure.
26. Innovation Union Scoreboard 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf.
27. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2010 років (за міжнародною методологією) / Матеріали Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрану.
28. Експрес-випуск Державної служби статистики України «Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2013 році» №131/0/05.3вн-14 від 14.04.2014. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
29. Соціально-економічний розвиток України за січень-грудень 2013 року [Електронний ресурс] / Матеріали Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
30. Innovation performance review of Ukraine / United Nations Economic Commission for Europe. – New York and Geneva, 2013. – 127 р.
31. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 305 с.
32. Science, technology and innovation in Europe – 2013 edition / Eurostat Pocketbooks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GN-13-001/EN/KS-GN-13-001-EN.PDF.
33. Постанова Верховної Ради України «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» від 17.02.2009 р. № 965-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/965-17>.
34. Відновлення України – план дій / Офіційні матеріали Урядового порталу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247573184&cat_id=246711250. – Назва з екрану.
35. Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd> (редакція від 10.09.2014р.).
36. Указ Президента України «Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні» від 23.07.2014 № 614/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17918.html?PrintVersion>.
37. Указ Президента України «Питання Національної ради реформ, Дорадчої ради реформ та Виконавчого комітету реформ» від 13.08.2014 № 644/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17962.html>.
38. Указ Президента України «Про ліквідацію консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України» від 02.09.2014 № 701/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/701/2014>.
39. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (редакція від 19.04.2014р.).
40. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» від 04.06.2014 р. № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd> (редакція від 04.06.2014 р.).
41. Департамент наукової діяльності та ліцензування / Матеріали офіційного веб-сайту Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/department/science/>. – Назва з екрану.
42. Finnish Government. Research and Innovation Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/tutkimusneuvosto/en.jsp/>.
43. Ministry of Education and Culture / Офіційний сайт Міністерства освіти і культури Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minedu.fi/OPM/?lang=en>.

44. Department for Business, Innovation & Skills / Офіційний сайт Департаменту бізнесу, інновацій та професійних навичок Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-business-innovation-skills>.

45. Department for Education / Офіційний сайт Департаменту освіти Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>.

46. Research Councils UK / Офіційний сайт Дослідницьких рад Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rcuk.ac.uk/>

47. Agency for the Promotion of Technologies for Innovation / Офіційний сайт Агентства з розвитку технологій та інновацій Італії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aginnovazione.gov.it/en/>.

48. Prime Minister of Japan and His Cabinet. Council for Science and Technology Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://japan.kantei.go.jp/policy/index/science/index_e.html; Cabinet Office.

49. Science and Technology Policy. Council for Science, Technology and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www8.cao.go.jp/cstp/english/index.html>.

50. Указ Президента України «Питання Міністерства освіти і науки України» від 25.04.2013 р. № 240/2013 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/240/2013>.

51. Постанова Кабінету Міністрів України «Про реорганізацію Міністерства промислової політики» від 23.03.2014р. № 94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>.

52. Департамент інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?title=DepartamentInvestitsiino-innovatsiinoiPolitikiTaRozvitkuDerzhavno-privatnogoPartnerstva>.

53. Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин / Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=02&iface=ODA&cmd=details&args=id:419>.

54. Головне економічне управління / Офіційний сайт міського голови та міської ради м. Донецька [Електронний ресурс]. – Режим досту-

пу: http://lukyanchenko.dn.ua/public_echo_ua.php?id_public=8632780Bf25aba407f7B52b05B957845.

55. Департамент інноваційного розвитку промисловості і транспортної інфраструктури / Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/uk/mainmenu/index/id/96>.

Підоричева І.Ю. Фінансове забезпечення та організаційно-економічне супроводження інноваційних процесів в економіці України

Проаналізовано кількісні показники, що характеризують стан фінансового забезпечення наукової сфери та інноваційних процесів у промисловості України. Надано пропозиції з реформування діючої системи фінансування та удосконалення її відповідних механізмів. Висвітлено основні зміни у структурі органів управління інноваціями в Україні, сформовану в результаті проведення адміністративної реформи останніх місяців, визначено її недоліки та запропоновано першочергові заходи щодо їх усунення.

Ключові слова: інновації, наукова та науково-технічна діяльність, фінансування, управління, промисловість.

Підоричева И.Ю. Финансовое обеспечение и организационно-экономическое сопровождение инновационных процессов в экономике Украины

Проанализированы количественные показатели, характеризующие состояние финансового обеспечения научной сферы и инновационных процессов в промышленности Украины. Даны предложения по реформированию действующей системы финансирования и совершенствования ее соответствующих механизмов. Освещены основные изменения в структуре органов управления инновациями в Украине, сложившуюся в результате проведения административной реформы последних месяцев, определены ее недостатки и предложены первоочередные меры по их устранению.

Ключевые слова: инновации, научная и научно-техническая деятельность, финансирование, управление, промышленность.

Pidorycheva I. Financial ensuring and organizational-economic support of innovative processes in economy of Ukraine

The quantitative indices of the current financial ensuring of the scientific sphere and innovative processes in the industry of Ukraine are analysed. The proposals on reforming of the operating system of financing and improvement of its corresponding mechanisms are given. The main changes in structure of governing bodies of innovations in Ukraine, developed as a result of carrying out administrative reform of the last months are considered, its shortcomings are defined and prime measures for their elimination are offered.

Keywords: innovations, research and scientific-technical activities, financing, management, industry.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2014

Прийнято до друку 10.09.2014